

державний архів вищих органів влади та управління. Ф. 2623. Оп. 1. Спр. 6207. 456 арк.

2. Статут внутрішньої служби в професійних пожежних організаціях України // *Центральний державний архів вищих органів влади та управління. Ф. 2623. Оп.1. Спр. 6509. 311 арк.*

References:

1. Dokumenty pro normuvannya zarplaty robitnykam nevoyenizovanoyi pozhezhnoyi okhorony (postanovy, zvity, uhody, koshtorysy, lystuvannya) // *Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchikh orhaniv vlady ta upravlinnya. F. 2623. Op. 1. Spr. 6207. 456 ark.*

2. Statut vnutrishn'oyi sluzhby v profesiynykh pozhezhnnykh orhanizatsiyakh Ukrayiny // *Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchikh orhaniv vlady ta upravlinnya. F. 2623. Op.1. Spr. 6509. 311 ark.*

УДК 615.8

Любов Іванівна Юрченко

доктор філософських наук, професор

кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін

Національний університет цивільного захисту України

ORCID 0000-0003-4957-338X

**ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЛЮДЕЙ В
УМОВАХ ВІЙНИ**

Liybov Yurchenko

Doctor of Philosophical Sciences

Professor of the department of social and humanitarian disciplines

National University of Civil Defence of Ukraine

ORCID 0000-0003-4957-338X

**FORMATION OF PSYCHOLOGICAL RESISTANCE OF PEOPLE IN
THE CONDITIONS OF WAR**

Анотація. В умовах військового конфлікту локального характеру чи широкомасштабної війни першочергово страждає психологічне благополуччя людей. Слід брати до уваги, що війна чи конфлікт військового характеру пронизує усі сфери життя людини. Зміна ціннісно-семантичних одиниць життєдіяльності має свій вагомий вплив на психічний та емоційний стан особистості, що є складовими психологічного благополуччя людей.

Ключові слова: психологічний стан, благополуччя, війна, конфлікт.

Abstract. In the conditions of a military conflict of a local nature or a large-scale war, the psychological well-being of people suffers first and foremost. It should be taken into account that a war or conflict of a military nature permeates all spheres of human life. The change in the value-semantic units of life has a significant impact on the mental and emotional state of the individual, which are components of the psychological well-being of people.

Keywords: psychological state, well-being, war, conflict.

В умовах військового конфлікту локального характеру чи широкомасштабної війни першочергово страждає психологічне благополуччя людей. Слід брати до уваги, що війна чи конфлікт військового характеру пронизує усі сфери життя людини, бо першочергово людина втрачає відчуття безпеки, віру у те, що наступить завтрашній день, переживає відчуття втрати свого майна, переживає горе втрати близьких, надшвидко змінює соціальну ролі, і навіть змінює самоідентифікації. Така різка зміна ціннісно-семантичних одиниць життєдіяльності має свій вагомий вплив на психіку людини, а в наступному і на психічний та емоційний стан особистості, що є складовими психологічного благополуччя людей.

У науковому полі приводилися різні терміни та пояснення психологічного благополуччя. У зарубіжній психології поняття благополуччя визначається в самому широкому сенсі – wellbeing, як багатофакторний конструкт, що

відображає взаємозв'язок фізичних, соціальних, економічних та психологічних чинників. Сучасна психологія не має загально-визначеного поняття «психологічне благополуччя особистості», не існує також єдиного терміну, що уособлював би у собі всю повноту цієї дефініції. К. Ріфф запропонував узагальнену модель психологічного благополуччя [1, с. 35]:

- позитивне ставлення до себе і свого минулого життя (самосприйняття – Self-Acceptance), позитивна самооцінка себе та свого життя в цілому, сприйняття свого життя, задоволеність собою і своїм досвідом, навіть негативним;

- наявність цілей і завдань, що додають життю сенс (цілі в житті – Purpose in Life); смислове існування, відчуття цінності того, що робить людина і того, що з нею відбувається, відбувалося в минулому і буде відбуватися надалі;

- здатність виконувати вимоги повсякденного життя (компетентність – Environmental Mastery), відчуття власної компетентності, контролю над обставинами, оволодіння різними видами діяльності, здатність домагатися бажаного і долати труднощі на шляху реалізації власних цілей;

- відчуття безперервного розвитку і самореалізації (особистісне зростання – Personal Growth); прагнення до розвитку і самоактуалізації, відкритість новому досвіду, здатність вчитися і відчувати власної зміни у часовій перспективі на противагу почуттю нудьги, стагнації та відсутності віри в свої здібності;

- взаємини з іншими, пронизані турботою і довірою (позитивні взаємини з іншими – Positive Relations with Others), здатність встановлювати і підтримувати довірчі стосунки, мати відкритість до спілкування, вміння співпереживати, емпатія, вміння йти на компроміс заради підтримки взаємин;

- здатність наслідувати власні переконання (автономність – Autonomy), незалежність від оточення, нонконформізм, самооцінка, що виходить з власних уподобань, здатність до оригінальних суджень.

Психологічне благополуччя досліджують на основі розуміння, що його визначає саме позитивне психологічне функціонування особистості. Окрім дослідження психологічного благополуччя як цілісного конструкту, у який входить значна кількість чинників, що забезпечують життя, слід віднести

цінності та сенс буття. Саме в роботах Е. Фрома вказується на розуміння благополуччя через пошук сенсу буття, тобто сенсу рухатись вперед, зберігаючи свої цінності [2, с.53].

А як же бажання достатку, жага бути здоровим? В такому випадку доцільною є ідея аналізу піраміди потреб А. Маслоу, що те ж частково описує проблематику набуття психологічного благополуччя [3, с.23].

У сучасній науково-психологічній думці Ю. Швалб визначає, що психологічне благополуччя підпорядковується інтегральним критеріям: цілеспрямованій орієнтації й актуалізації потреб, життєвій позиції, релаксованій оцінці життєвого середовища, соціальній впорядкованості і взаємодії. Отже, психологічне благополуччя особистості в континуумі життєвого середовища має розглядатися в контексті виокремлення його зовнішніх та внутрішніх компонентів та чинників [4, с. 13–14].

Ми визначаємо, що психологічне благополуччя як деяку системну якість людини, основою якої є психологічне, психосоматичне та психічне здоров'я. Розглядаючи модель психологічного благополуччя трактуємо даний феномен як системну якість людини, що в процесі життєдіяльності переживає змістовну наповненість і цінність життя, в цілому як засобу досягнення внутрішньої, соціально орієнтованої мети і слугує умовою реалізації її потенційних можливостей і здібностей.

Психологічне благополуччя слід розглядати, як соціальну, духовну, фізичну (тілесну), матеріальну складові життя особистості. Тоді під психологічним благополуччям маємо на увазі душевний комфорт, узгодженість психічних процесів і функцій, відчуття цілісності, внутрішньої рівноваги. До основних соціально-психологічних чинників психологічного благополуччя відноситься безпека та комфорт оточуючого середовища; атмосферу любові; відкритість і довірливість міжособистісних взаємин; батьківський контроль і включеність у життя дітей; відчуття значущості в сім'ї; сімейну та соціальну підтримку.

Виходячи із вищенаведених параметрів можна прийняти наступну загальну дифеніцію психологічного благополуччя як задовільний стан здоров'я, психологічну врівноваженість та внутрішню гармонію, відчуття особистісної безпеки.

На жаль з війною саме ці чинники психологічного благополуччя страждають найбільше всього. Враховуючи, що війна – це кризовий момент для людини, де відчуття психологічного благополуччя зникає, є певний момент трансцендентного підняття особистості над своїми проблемами або пристосування до ситуації, що і рятує людину.

Будучи свідком активних військових дій, перебування в постійному інформаційному просторі втрат, смертей і жорстокості, людина як індивід стикається з постійним стресом, тривогою, страхом та травмами, що можуть призвести до розвитку різноманітних психологічних проблем, включаючи посттравматичний стресовий розлад та інші психічні порушення. Більшість з них може мати серйозні наслідки для подальшого здоров'я та благополуччя особистості.

Одним із ключових факторів, що впливає на збереження психологічного благополуччя, є наявність ефективних систем психологічної підтримки, які включають консультування, психотерапію, групову підтримку та інші методи психологічної реабілітації. Забезпечення доступу до цих послуг може допомогти особі зменшити негативний вплив військових конфліктів на психологічний стан та сприяти її поверненню до нормального життя.

Помітними є також соціальні аспекти психологічного благополуччя, такі як підтримка від родини, друзів, співробітників, громади, волонтерів та військових. Сприяння формуванню спільнот, які надають взаємопідтримку та розуміння, може створити важливі умови для психологічного відновлення та адаптації особистості після пережитих стресових ситуацій. Активно цьому сприяло б навчання навичкам резильєнтності для можливості впоратися зі стресовими ситуаціями і запобігти вторинним травмуючим переживанням, які виникають вже після травмуючого стресу.

Отже, досягнення психологічного благополуччя в умовах війни залежить від застосування власних внутрішніх ресурсів, що залежить від їх усвідомлення та можливості реалізації заходів, що забезпечить відчуття безпеки в сьогоденні. Окрім таких заходів слід включити соціально-політичні та економічні чинники. Це соціальний захист та соціальна допомога, економічна складова у вигляді грошових виплат та доплат, списання боргів, субсидювання виплат. Такі фактори також мають потужний вплив на психологічне благополуччя, враховуючи, що в умовах війни люди могли втратити майно та гроші на проживання. У всіх випадках найголовнішими чинниками психологічного благополуччя є особистісний ресурс, що дозволяє впоратися із кризовими ситуаціями, оволодіти своїм психоемоційним станом. Згідно інтегральних показників оцінки благополуччя людини та чинників, що їх складають, це значна різноманітність як зовнішніх так і внутрішніх факторів які сприяють задоволенню потреб людини. Розуміння цих чинників є ключовим для розробки ефективних стратегій психологічної підтримки та сприяння психологічному благополуччю людей, які переживають війну та пов'язані із нею нестатки і поневір'яння.

Таким чином, розуміння благополуччя в психологічному полі має споріднений опис тих чинників, які забезпечують його. До таких чинників слід віднести як зовнішні: соціально-політичні, економічні, безпекові, так і внутрішні – це особистісні ресурси та індивідуально-психологічні особливості людини, вміння до побудови комунікації та пристосовування до загально-групових процесів. Перебуваючи у воєнних реаліях сьогодення одна із головних цілей держави є забезпечити громадянина соціально, та підтримати економічно тих, хто потребує цієї підтримки задля забезпечення психологічного благополуччя у вигляді задоволення потреб, у захисті та у наданні економічних свобод. Зі сторони конкретного індивіду забезпечити психологічне благополуччя можливо через реалізацію особистісних ресурсів та використання усіх навичок самопомоги для збереження своєї психічної цілісності.

Література:

1. Березовська Л. І. (2020). Ціннісно-мотиваційна сфера як складова психологічного благополуччя. Психологічні умови благополуччя персоналу організацій: тези I Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 15–17 жовтня 2020 р. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», С. 35 – 36.
2. Волинець Н.В. (2018). Теоретична модель психологічного благополуччя особистості: параметри, критерії, показники та функції. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. Том 1. С 50 – 62.
3. Нікітчук, У. І., Федун, В. П. (2022). Операціоналізація поняття «психоемоційне благополуччя особистості». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, (3). С. 20-25.
4. Соціально-психологічні засади становлення екологічно орієнтовного способу життя особистості: монографія / Ю. Швалб, О. Вернік, О. Вовчик-Блакитна, О. Рудоміно-Дусятська та ін.; за ред. Ю. Швалба. Київ: Педагогічна думка, 2015. 216 с.

References:

1. Berezovska L. I. (2020). Tsinnisno-motyvatsiina sfera yak skladova psykholohichnoho blahopoluchchia. Psykholohichni umovy blahopoluchchia personalu orhanizatsii: tezy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii, 15–17 zhovtnia 2020 r. Lviv : Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnik», S. 35 – 36.
2. Volynets N.V. (2018). Teoretychna model psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti: parametry, kryterii, pokaznyky ta funktsii. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia Psykholohichni nauky. Tom 1. S 50 – 62.

3. Nikitchuk, U. I., Fedun, V. P. (2022). Operatsionalizatsiia poniattia «psykhoemotsiine blahopoluchchia osobystosti». Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Psykholohiia, (3). S. 20-25.
4. Sotsialno-psykholohichni zasady stanovlennia ekolohichno oriientovnoho sposobu zhyttia osobystosti: monohrafiia / Yu. Shvalb, O. Vernik, O. Vovchyk-Blakytna, O. Rudomino-Dusiatska ta in.; za red. Yu. Shvalba. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2015. 216 s.

УДК 14(477)"632"

Станіслав Володимирович Нарожний

студент магістратури факультету «Агрономії та захисту рослин»

Державного біотехнологічного університету (202-13М)

Олексій Михайлович Варипаєв,

канд. філос. наук, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського

спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ORCID 0000-0003-0541-9102

ВИНИКНЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ НА

ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ПАЛЕОЛІТУ

Stanislav Narozhny

Master's student of the Faculty of "Agronomy and Plant Protection"

State Biotechnological University (202-13M)

Olexii Varypaiev,

cand.philos. Science, docent UNESCO Chair "Philosophy of Human

Communication" and social and humanitarian disciplines

State biotechnological university (SBTU)

THE EMERGENCE OF PREREQUISITES FOR PHILOSOPHICAL

THOUGHT ON THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE

PALEOLITHIC ERA